

REIMENT (36) *sb m*

-gi- (35), -i- (1).

Oba e jasne.

sg N reiment (8). $\diamond$ *G reimentu* (4), *reimenta* (1) *GórnRozm.* $\diamond$ *D reimentowi* (2). $\diamond$ *A reiment* (11). $\diamond$ *I reiment(e)m* (4). $\diamond$ *L reimencie* (3). $\diamond$ *pl A reimenta* (1). $\diamond$ *I reimentami* (1) *CzechRozm,* *reimenty* (1) *SarnStat.*

Sł stp, Cn brak, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w. s.v. regiment, reiment.

1. *Sprawowanie władzy, rządu, nadzór; porządek [regimen – państwo, panowanie, regiment Mącz 349c; – rządnienie, królowanie Calep; rząd, rządnienie, sprawowanie – regimen, regimentum Cn] (35) : Coⁿfesionifte opączny Regimeⁿt do Kołćioła przywodzą. WujJud 125 marg, 125, Ll5v; WujJudConf 125; Item, Ziemice y Powiáty wielkie, które w fwym łtanie y regimenćie zołtawiaią. SarnStat 105.*

reiment czyj [w tym: G sb i [pron] (4), pron poss (2), ai (2)] (8): GórnDworz L4; CzechEp 233; GórnRozm Dv; Towárzyže ich pacholikowie/ Rotmistrzów fwych regimentowi podléc y poślufzni bydź powinni. SarnStat 435, 322; VotSzl E3v; CzahTr F3; Y wedle załług twoich/ łlufzna abyć káždy/ W tym twoim Regimenćie/ był nagrodą ząwždy. GosłCast 18; [To co sie dzieje w naszym rejimencie, jeśli mi sie podoba, bodaj żebych nie tylko Wisły, ale i Bugu nie dojachał. ListyPol II 1549/266; DudEpist IV 313; ProtKonterfet B2v; PlutBBud 90].

W połączeniu szeregowym (1): nie kto inłzy iełt Antichryłtem/ iedno Papież Rzymłki. A iż też łtolicá/ regiment, rząd/ władza/ zwierzchność/ ktora iełt przy Rzymłkich Bifkupiech/ iełt gniazdem/ łtolicá/ y zwierzchnośćią Antichryłtowłką. CzechEp 323.

Zwroty: [»być pod reimentem«: aby fię tak dálece możnego bali/ ci ktorzy łą pod regimentem iego/ iákoby go łzánowali. PlutBBud 90.]

»pod reiment dać« (1): Tylko wodzą wálzego z pilnośćią łnchayćie [!]/ Pod ktorego regiment jednołtáynie dayćie. Poślufzeńłtwo powolność on was niechay rządní CzahTr F3.

»[nad kim] reiment mieć« (1): marszałek iako Generał wielkoPol(ski) vpominał się abynad nimi [żołnierzami w Wielkopolsce] Regiment miał ActReg 67.

»w reimencie mieć« (1): Téz y Księżą Królewłką, Muzyki, y inné tym podobné w łwoim regimenćie ma Kánclérz SarnStat 322.

[»podawać się pod reiment«: Panowie, podawajác się pod regiment rakuski, tamże animowali Rus DudEpist IV 313.

»przyść pod reiment«: Chłopi fię więcey boią potomká moiego/ Bacząc iż rychło przyidą/ pod Regiment iego. ProtKonterfet B2v.]

»z reimenta wyść« (1): Ták długo Niemcy w Inflánćiech pałtwili fie nád vbogą Szłáchtą/ nád poddánemi [...] / aż pomłtá Boża przyśpiálá/ że y ziemiá Inflancka wćierpiawłzy síłá/ z Niemieckiego regimentá wyłzła GórnRozm Dv.

Wyrażenie: »reiment zwierzchny« (1): Przy ktorych [pieszych i jezdných] niechayby I.M. Pan Hetman Polny zá regimentem zwierzchnym Iego M. Páná Hetmáná Koronne⁸⁰/ włtáwicznie ná Podolu miełzkał VotSzl E3v.

Szeregi: [»reiment a (albo) porząd«: pan Bog lud Iŕrahelŕky/ przes obrzeskę od wŕŕech innych narodow odłęczył/ y onemuŕ obwłatny Regiment a porząd poŕtanowył/ w ktoremby Regimenćie albo porządzie iego zebranie mieŕzkało *UstKoŕciel* 19v.]

»rozsądek i reiment« (1): Aż gdy potym przyŕzłá wiárá Chriŕtyánŕka ná rozŕadek/ y ná regiment ludzi hárdych y możnych: [...] *CzechEp* 233.

»reiment i sądy« (1): A ták nie zákáuieć Apoŕtoł tymi ŕłowý ŕwieckiego regimentu y ŕadow: ále zbytniego ŕtárání około żywnoŕci *WujNT* 738.

[»reiment a sprawowanie«: A nie odrzucá ani zgładza Regimentu a ŕprawowania ŕwiedzkiego/ ani teŕ goŕpodarŕtwa *ConfRad* 12.]

»władza i reiment« (1): Ieŕt [...] dekret Manlia Torquata/ ktory dla vtwardzenia Hetmánŕkiej władzey/ y regimentu/ [...] roŕkazał o niepoŕuŕuŕstwo ŕyná włownego zábic. *GórnDworz* L4.

a. Rządy państwowe, panowanie, władza królewska itp.; aristocratia, regimen Mącz (16) : Aristocratia. Latine optimatum principatus, [...] Regiment. Rządzenie. Pánowánie gdzie znamienitŕzi z ludzi rzecz poŕpolitá ŕprawuyá. *Mącz* 16b, 349c; Abowiem ŕie to pánŕtwa [*Rzym*] [...] w rozliczne Regimentá odmieniáło. Byli Krolowie/ byli potym Senatorowie/ [...] byli potym Cefarze *RejAp* BB3v; Pánŕthwo káŕde [...] bywa rządzone/ ábo od iednego człóweká: ábo od pewney liczby oŕob/ [...] ábo od wŕzytkiego wobec poŕpolŕtwa. S ktorego troigá Regimentu/ káŕdy ieŕt dobry/ poki s krefu ŕwego nie wyŕtápi *GórnDworz* Gg2v, Ii; *GórnRozm* M3v; [Cefárzowie/ Kfiáŕetá y Pánowie/ Mieliby iŕćie doŕyć s ŕobá czynic/ Zeby nadobny á známienity Regiment w Niemieckiey Ziemi poŕtanowion był *LuterMalPos* II 300v; *Manus Principis*, Márŕzałek/ który laŕkę/ to ieŕt znák Regimentu przed Krolém I.M. noŕi. *KarnEksorb* A2v].

reiment czyj [w tym: *G sb i [pron]* (4), *ai* (3), *pron poss* (1)] (8): y pod ich [*białychgłóv*] mądrym regimentem/ nikt ná ŕwey ŕprawiedliwoŕci nie chramał *GórnDworz* X6v; *GórnRozm* M4v; *ActReg* 42 [2 r.]; [*DiarPos* 59; ktore [*narody*] były pod regimentem iednego miáŕtá *Rzymá*. *WujPos* 1590 498 (*Linde*)].

Zwroty: »pod reimentem być« [*szyk zmienny*] (2): IX Xiáŕę Kurlandskie ktory y z Xiŕŕŕstwem swoim zawsze pod reimentem WXL⁸⁰ było [...] teraz gdy pod Dzisną Hołdczynił. bez wielkiego Prawa y ŕprawiedliwoŕci Regiment Litewski ná ŕtronę odłozon był *ActReg* 42; *SarnStat* 1027; [*WujPos* 1590 498 (*Linde*)].

»na reiment [czego] wŕtápic« (1): Rychłó tedy potym/ kiedy Krol Iego M. [...] ná regiment Kroleŕtwa Polŕkiego wŕthápił/ y do Krákowá przyiechał/ kfiádz Mácieiowŕki [...] ná Prádnik odiechawŕzy/ fiedm/ álbo oŕm dni tám mieŕzkał. *GórnDworz* B8.

»reiment wziác« (1): ábo kiedy [*władza*] cháŕá/ poŕpolitá władzú zágubiwŕzy/ ŕtany/ vrzędý dignitárŕtwa pomieŕzawŕzy/ y zepŕowawŕzy/ lámá regimenth wezmie: tedy [...] *GórnDworz* Gg2v.

Wyrażenia: »reiment cesarski« (1): Lecz koŕcioł ieŕt Boży/ á przetoŕ nie má być dan Cefárzowi: iŕ koŕcioł Boży nie móŕe być regimentowi Cefárŕkiemu poddány. *WujNT* 93.

»reiment koronny« (1): *SarnStat* 1027; [nie widzimy, aby od stolice majestatu wkmŕci kto ŕprawiedliwoŕciá odsądzony odchodził i aby w regimente koronnym co ŕię poprawiło. [*M. Sienicki* – 1565 r.] *Mowy* 147].

»reiment Krolestwa Polskiego« (1): *GórnDworz B8 cf* »na reiment wstąpić«.

»reimentowi poddany« (1): *WujNT 93 cf* »reiment cesarski«.

»reiment rzeczypospolitej« (1): *Democratia, id est, principatus populi, Pánowanie póspolitego człowieká/ łtan á regiment rzeczy póspolitey przez póspółtwa/ gdy póspółtwa łobie rádne pány wrok á wrok obiéra z pószrodka póspółtwa. Mącz 81c.*

Szeregi: [»krolestwo i reiment«: iż za pisaniem naszym [*landgrabia heski*] nie tylko wolno nas przepuścić [...], ale i Panu nowo obranemu fortunnego przejachania do tak zacnego Królestwa i do regimentu jego ofiarując wszytkę swą powolną zyczliwość. *DiarPos 59.*]

»sceptra i reiment« (1): Puszczemy tona rozsądek WKM naich braterską miłosc baczenie naVnią przez nie poprzysięzoną Przywileim wielkim Xięstwie Sceptra swe y Regiment WKM podawamy *ActReg 31.*

»stan a reiment« (1): *Mącz 81c cf* »reiment rzeczypospolitej«.

Wyrażenie przyimkowe: »pod reimentem« (1):

~ *W połączeniu szeregowym* (1): Ani fię przykrzy poddánym pod Krolem/ pod Cefarżem/ pod regimentem iednego/ gdy on zwierzchni Pan/ w Pánowaniu fwym má miarę *GórnRozm M4v.* ~

b. Najwyższa władza a. zwierzchność duchowa a. kościelna (3) :

reiment nad kim (1): Poyżrzawfzy tedy pilnie w całą náukę páná Chrifufowę/ nie naydziemy tego/ áby Piotrowi regiment iáki naywyżfzy/ nád innymi Apoftoły/ á tym mniej nád wfzytkim zbozem zlecił. *NiemObr 31.*

[*W połączeniu szeregowym:* Urząd kaznodzieifky/ albo łprawa Kościelna [!] a Regiment/ iest rofkazanie albo vrząd Boży/ Euangelią łfcerze a bes fałfšu kazać *UstKościel 84v.*]

Wyrażenia: »reiment nadworny« (1): Ná kłztałt teź onych Cefárzow Pogánłkich/ *Regiment* fwoy nadworny Papieżowie odpráwuią *NiemObr 160.*

»najwyższy reiment« [*szyk 1:1*] (2): *NiemObr 31;* Kálwinus fię przeciw tym żywe y martwe opárł/ ktorzy trzymáią/ iż Pan Chryftus załgami fwymi tego doftąpił/ [...] żeby do naywyżfzego *Imperium,* álbo Regimentu przez łwe załgi przyzedł *ReszPrz 87.*

Szeregi: »imperyjum albo reiment« (1): *ReszPrz 87 cf* »najwyższy reiment«.

[»stan a reiment«: Dłategołz łtey iedynei cząłtky/ łatwie obaczyć możemy/ co za łtan a Regiment Papiefki iest/ Zwałfca że iest Regiment Antichrifky *UstKościel 82.*]

[*W przen:* *UstKościel 82 cf* »stan a reiment«.]

2. Władca (1) :

Szereg: »pan i reiment« (1): Bogu rząd/ władzą y vrząd odiáwłzy rok od roku ná nie [*tj. na bogów pogańskich*] wkłádáli/ y wkłádáią/ Pány y regimentámi onych zowąc y czyniąc *CzechRozm 6v.*

Synonimy: **1.** *porząd, rozsądek, rząd, sąd, sprawowanie, władza;* **a.** *krolestwo, sceptrum, stan;* **b.** *imperyjum, stan;* **2.** *pan.*